

els uns *Tapiolas* i altres li diuen (com en les dades anteriors i el nom durador) *Figueres*; 990, igual en una butlla del papa Joan xv (*MarcaH.*, 943.54); 1020, un judici sacramental sobre el testament del Comte Bernat de Besalú distingeix, però, els dos noms, com llocs diferents: que havia disposat que es donessin a S. P. de Besalú l'esgl. i masos de «*Beted, Granoliers, --- de ipso manso de Tapiolas ---* et alod. q. habet in parr. S. J. de *Lercio*, vel in parr. S. P. de *Figarias ---*» (*MarcaH.*, 1027.3f.).

Ara és ja, doncs, parròquia, mentre que fins ara només era *villa* = 'mas'. 1036: el comte Guillem de Besalú, permuta amb el mon. d'Arles: «mansum in valle *Maneval*, et alium mansum qui est in *Ficarias*» (*MarcaH.*, 1063.6f.); 1122-3: *Figueres* (*BABL* vi, 543); 1149: el bisbe de Girona, cedeix a la canònica de Vila-bertran la «eccl. S. P. de *Ficariis*» (Villan., *Vi. Lit.* xiii, 139); 1310 i 1362: *Figueriis* (*Ll. Verd*, Alsius, 139); cf. Monsalv. xi, 221 i xvii, 297; el qual dóna cites de capelles menors en el te. de *Figueres*, xvi, 342, xviii, 255, xvii, 113, 116; 1359: *Figueres* (*CoDoACA* xvii, 10). Id. en la Cròn. de P. el Cerimoniós (ed. Pagès, 180.1).

Hi ha una carta de població de *Figueres* en l'any 1247 per Jaume I (*CoDoACA* viii, 124-9; Hinojosa, *Reg. Señ. Cat.*, p. 10; Font Rius, *C. d. p.*, § 316), però Ferran Soldevila considera que la ciutat no havia estat pròpiament fundada fins poc abans de 1274, per Pere el Gran, infant encara (*Pere el Gran* i, 348); 1276 (Font Rius, § 328); 1312 (*ib.*, § 369).

ETIM. Que és la mateixa del nom d'arbre *figuera* és no sols segur sinó evident, i fóra ingenu refutar el que alguns frívols aficionats (Juandó, Leflamanc, Pinyol) han dit d'un origen cèltic. El so de F ni tan sols existeix en les llengües cèltiques antigues. Tampoc cal, amb impossible combinació romànica resuscitada per Griera —filòleg sense crítica ni ciència lingüística—: ja hem vist que no hi ha fonament en els docs. (cf. cites de 1020) per creure que *figuera* fos un impossible derivat del ll. *figere* sinònim de 'tàpia'!

Figuera

(1) LA FIGUERA de Falset, poble del Priorat, dalt d'un gran serrat, quasi a la r. de la Ribera d'Ebre, uns 12 k. al NO. de Falset.

PRON. LOC.: la *figéra* a la Vilella Alta i Vinebre, 1920, Casac.; id. a la Bisbal de F., 1934, i en el poble mateix (enq. de 1936). Gentilici: *figerénys* a Vinebre (1920). Dita tòpica: «*La Figuera* està molt alta, / Cabassers mig amagat, / La Bisbal dalt d'una roca, / Margalef en un forat», recollida a Prades, Vilella Alta, i en el poble mateix. Cf. la bona descripció que dóna de la Figuera i el seu Sant Pau, JMESPINÀS, *Viatge al Priorat*.

MENCIONS ANT. 1316: *La Figuera* (*BABL* xi, 318).

(2) LA FIGUERETA, poble de La Noguera, agre. a Algerri.

PRON.: la *figéra* a Algerri, Alfarràs i Torrelameu, Casac. 1920; id. a Albesa (1931). Gentilici: *figeróls*

en aquells pobles.

MENCIONS ANT. 1290: *Ça Figuera* (CCandi, *Mi. Hi. Cat.* ii, 139).

(3) Antic poblat amb terme propi a la Ribera del Sió: «term. de *Figera*, te. de *ipsa Figera*» en docs. de 1066 i 1067, com afr. O. de Ribelles (entre Sanaüja i V. de l'Aguda) (*Cart. de Tavèrnoles*, 84.27, 86.24).

(4) *La Figuera* gran i antic mas del Montseny, il·lustre en els annals literaris per l'estada que hi feren i la inspiració que hi reberen J. Maragall i J. Pijoan, l'a. 1901 (veg. les cartes de tots dos en les O. C. del gran poeta, i en *El meu Joan Maragall* del seu gran deixeble). També jo hi he passat hores fortes (oït ja *la figère* el 1924) en companyia de 6 valents amics i patriotes: és a més de mig aire del camí més meridional dels que puguen d'Aiguafreda, cap al Pla de la Calma i Tagamanent.

COMPOSTOS. *Cala Figuera* a Mall.: el Cap de *Cala Figuera* a la costa de Calvià (Bover, *Not. Isla Mall.*, 1834, 33); i una altra *Cala Figuera* a Sta. Margarida (Masc., 12C7); i a Es Castell (Men.) (XLIV, 72.20), «dalt *Cala Figuera*» (71.73). L'Arx. Salvador (ii, 370), parla de les coves de *Cala Figuera*. Però no hi ha motiu per dubtar de l'etim., car es deu tractar realment de platges o rocams on es fan figueres: si més no, la figuera de moro.

Roca-figuera, roca al Lluçanès, i mas ant. al capdamunt d'una vall que hi puja des de Sora en direcció a Vinyoles de Portavella (*a rókafigère*, 1957). No és difícil en l'aspecte topo-semàntic, car hi ha figueres que neixen i viuen centúries en l'esclatxa d'una penya, com la de *Benafigos* (supra) PINNA FÍCŪS. La Roca de *Vallfiguera*, te. Montmany de Puiggraciós (GGC, 173). També criden l'atenció les figueres que poen aigua subterrània amb les arrels; són sempre d'extraordinària fertilitat, però de figues insubstancials.

D'aquí el nom de LA FONT DE LA FIGUERA, l'últim poble de la nostra llengua, al capdamunt de la vall de Montesa i Moixent, a la r. de la Mancha. Siv. (235-6) la troba citada en docs. de 1298, 1301 i S. xvi. Sembla haver estat sempre poblada de cristians: Boronat (p.p. Reglà, p. 111), castellanitzant-li el nom (*Fuente la Figuera*) li troba 190 focs de cristians vells. Diu que allí nasqué l'insigne pintor Joan de Juanes, o almenys allí es conserven algunes de les seves obres més notables, segons SSiv., que dóna algunes dades bibliogràfiques de la vila, i interessant toponímia menor. Cavanilles conserva la forma *Font de la Figuera*, i diu (i, 233) que només tenia 40 veïns en el S. xiv i 500 en el xvii.¹

PRON.: la *font de la figéra* a Xàtiva, La Llosa i allí mateix (nota de J. Giner M. presa el 1957, que me'n donà valuosa toponímia i vocabulari agrícola); id. per mi en el poble mateix en l'enq. de 1962 (xxxii, 90-96).

MENCIONS ANT. 1273: «Seis jovades junto a *Les Alcuces* y al camino que va a *Fuente la Higuera*» (tradueix MtzFdo., *Doc. Val. ACA* i, 150b); 1313: «poblada *Font de la Figuera* a fur de València» (*EEMCA*